

slående: Hvis den mere generelt afspejler de øvrige samfundsvidenskabers viden om og syn på antropologien, er der nok at tage fat på i det nye årtusind.

Lars Holmberg
Det retsvidenskabelige Institut D.
Københavns Universitet

ROBIN LAW (ed.): From Slave Trade to 'Legitimate' Commerce. The Commercial Transition in Nineteenth-century West Africa. Cambridge: Cambridge University Press 1995. 278 sider. ISBN 0-521-48127-9. Pris: £35.

Bogens artikler analyserer udviklingen efter britisk afskaffelse af slavehandelen i Vestafrika i 1807 og forsøgene på at erstatte denne med legitim handel, hovedsageligt med palmeolie. De fleste artikler diskuterer, om der var tale om krisetilpasning, eller om der fandt nogle større ændringer af sociale og økonomiske strukturer sted. Generelt menes transformationerne at være sket ganske langsomt, eftersom den nye handel ofte var kontrolleret af eksisterende handelsmænd og baseret på samme sociale og økonomiske strukturer – slaverne begyndte blot at producere de nye eksportvarer, som for eksempel palmeolie (Lovejoy & Richardson; Lynn), gummi (McDougall), guld, kolanødder (Austin), kaffe, indigo, tobak eller andre „koloniale produkter“ (Kea).

Lovejoy og Richardson viser, at efter det økonomiske kollaps i 1807 umiddelbart efter afskaffelsen af slavehandelen genvandt priserne i 1920'erne samme niveau som før 1807. Dette forklares med, at slavehandel med Cuba, Brasilien, Nordafrika og Mellemøsten ekspanderede, men også i høj grad på grund af øget intern afrikansk efterspørgsel på slaver, som blev brugt til at producere palmeolie, guld, kolanødder, bomuld og gummi til eksport. Hvis der overhovedet var en krise, var den meget begrænset i tid og rum. Tilpasningen skete glidende og forholdsvis hurtigt.

Lynn argumenterer for, at handel med palmeolie langs kysten var organiseret på samme måde, som slavehandlen havde været, og der var ingen større ændringer i den sociale struktur. Afskaffelsen af slavehandel havde heller ikke nogen større indflydelse på de britiske handelsmænd, som var velforberede. Først en generation senere startede de på at introducere

nye tilgange (som for eksempel at placere et skib på floderne i Niger Delta som permanent base for et firma, eller introduktionen af dampskibe), og først da skete der større sociale og økonomiske ændringer i Vestafrika.

I den tredje artikel analyserer Soumouni konsekvenserne af at afskaffe kongedømmet Dahomey og viser, at handel med palmeolie ikke erstattede slavehandelen fuldstændigt, som de britiske autoriteter havde håbet. Begge handelsformer sameksisterede og blomstrede. Tilsvarende analyserer Austin konsekvenserne af afskaffelsen af asante-kongedømmet, som solgte slaver til fante for europæiske varer købt med palmeolie. De udviklede også eksport med kolanødder til det nye sokoto-kejserrige. Med det guld, de opsparede på denne måde, kunne de købe nye europæiske varer direkte fra kysten. Slaverne blev solgt lokalt og integreret i produktionen af guld og kolanødder.

Keas artikel afviger fra de andre ved ikke at omhandle den britiske afskaffelse af slavehandel, men den danske. Danmark forbød slavehandel 1792 og opfordrede i stedet til at etablere plantager langs Guldkysten. I stedet for at eksportere slaverne til De Vestindiske Øer blev de brugt på afrikanske plantager til at producere eksportafgrøder. Det gik dog ned ad bakke for plantagerne, og der var konstant brug for økonomisk tilskud for blot at holde dem ved lige. I 1850 solgte kongen sin ejendom til briterne.

Mann vælger at fokusere på de konsekvenser, afskaffelsen af slavehandel havde på de sociale (snarere end de politiske og økonomiske) relationer. Den tvetydige britiske holdning, der forbød eksport af slaver, men tolererede slaver i Afrika, gav ikke slaverne frihed, men gav slaverne flere manøvrer muligheder, der tillod en omdefinering af rollerne i forhold til ejeren af slaverne. Slaverne havde ret til deres egen jord og hus, men de var tvunget til at arbejde for ejeren for at betale leje – som en slags fæstebønder. Samtidig havde de dog ret til at forlade deres ejere, hvilket de ofte gjorde, hvis de kunne finde en anden, der tilbød bedre forhold og bedre beskyttelse. Slavernes situation forbedredes derfor langsomt og blev i stigende grad et patron/klientforhold.

Martin baserer sit studie på Igboland og viser, hvordan udviklingen af palmeolieproduktion førte til større udnyttelse af kvinderne, eftersom de gjorde stort set alt arbejde fra udvindingen af olien til dens transport. Mændenes begrænsede bidrag bestod i at høste nød-

derne, men det var nok til at give dem ejerskab over træerne og dermed også det endelige produkt. Law argumenterer for, at arbejdsbetingelserne var tilsvarende i Yorubaland og Dahomey (det vil sige, kvinder gjorde det meste af arbejdet), men konsekvenserne var de modsatte. Eftersom kvinder dominerede handel (undtagen slavehandel, der var kontrolleret af mænd), medførte afskaffelsen af slavehandel og udviklingen af handel med palmeolie, at initiativrige kvinder opnåede en vis uafhængighed af mændene. Endelig argumenterer Hopkins for, at afskaffelsen af slavehandel skal ses i sammenhæng med de britiske forsøg på at indføre en ny økonomisk verdensorden ved at etablere frihandel som en måde at skabe fremgang og varig fred.

Forfatterne, der har bidraget til bogen, er velkendte for deres forskning i slaveriets historie i Vestafrika. Deres essay er vigtige bidrag til vor viden om sociale, økonomiske og politiske processer og de ændringer, der fulgte med afskaffelsen af den transatlantiske slavehandel. Der gives dog et historisk snarere end et antropologisk perspektiv. Ingen af forfatterne diskuterer for eksempel, hvordan de definerer slaveri eller den kulturelle kontekst for afskaffelsen af slaveri. Ingen af dem refererer til bøgerne af Miers og Kopytoff (1977) eller Miers og Roberts (1988), som omhandler sociale og kulturelle aspekter af slaveri. Bogen omhandler udelukkende konsekvenserne af den britiske afskaffelse af slavehandel i Vestafrika. På trods af dette lykkes det dog forfatterne på overbevisende manér at vise forbindelsen mellem lokal udvikling og global politik, og mellem sociale og kønsmæssige forhold og økonomiske ændringer ved at beskrive de ændringer i de britiske handelsmænds ideologi og politiske og økonomiske strategier, som i sidste ende ledte til militær indgriben og efterhånden til kolonial administration.

Litteratur

Miers, S. & I. Kopytoff (eds.)

1977 *Slavery in Africa. Historical and Anthropological Perspectives.* Madison: The University of Wisconsin Press.

Miers, S. & R. Roberts (eds.)

1988 *The End of Slavery in Africa.* Madison: The University of Wisconsin Press.

*Quentin Gausset
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

CHERYL MATTINGLY: *Healing Dramas and Clinical Plots. The Narrative Structure of Experience.* Cambridge: Cambridge University Press 1998. 192 sider. ISBN 0-521-63994-8. Pris: £14.95 (pb). ISBN 0-521-63004-5. Pris: £40 (hb).

Narrativer er et af de helt store emner i nyere medicinsk antropologi. Blandt tidens mest populære navne er den amerikanske antropolog Cheryl Mattingly, som man først på sommeren kunne møde på Københavns Universitet Amager til en forelæsning arrangeret af Center for Sundhed, Menneske og Kultur ved Aarhus Universitet. Mattingly har i de senere år været del af den toneangivende kreds af forskere omkring Arthur Kleinman og ægteparret Mary-Jo Delvecchio og Byron Good ved Harvard Medical School. Det præger også hendes bog *Healing Dramas and Clinical Plots*, der netop følger „Harvard-skolens“ tradition for betydningsorienterede analyser af det kliniske møde mellem patient og behandler. I sine bestræbelser på at udvikle den narrative analyse bevæger Mattingly sig dog ubesværet mellem flere forskellige fagdiscipliner og henter inspiration fra såvel litteraturvidenskab, lingvistik, filosofi og psykologi som generel etnografi og antropologi. Et af bogens store fortrin er således den grundige indledning, hvor forskellige begreber og teoretiske tilgange til narrative analyser gennemgås på en klar og overskuelig måde, der gør det muligt for den uindviede læser at placere det foreliggende arbejde i en bredere faglig kontekst, og som gør bogen særdeles velegnet til undervisningsbrug. Empirisk set er der tale om et snævert afgrænset studie inden for klinisk medicinsk antropologi, og alligevel er det en bog med så interessante teoretiske pointer, at den fortjener generel opmærksomhed.

Bogen bygger primært på et feltarbejde i perioden 1986-88 blandt ergoterapeuter på et uddannelseshospital i Boston, men suppleres af tilsvarende kortere studier i Chicago og Los Angeles helt frem til midten af 90'erne – altså en samlet periode på omtrent ti år. Som læser præsenteres man kun for få udvalgte bidder af denne datamængde, men man fornemmer gennem hele analysen en stor fortrolighed med empirien, som fremlægges med indføling og personligt engagement. Det er en verden, som på overfladen domineres af kvinder og såkaldte traditionelle kvindelige dyder som menne-